

Restauratie van het centralistische systeem

A.F. VAN ZWEEDEN

Volgend jaar mei zal het beleid van het kabinet-Lubbers worden onderworpen aan de toets van de kiezers. CDA en VVD maken dat beleid tot inzet van de verkiezingen. Het alternatief dat de Partij van de Arbeid te bieden heeft, kan alleen al om die reden niet worden opgevat als een uitnodiging voor een van deze partijen om van coalitiepartner te wisselen. Het programma van de socialisten kan daarom ook nooit realistisch genoeg zijn in de ogen van lieden als De Vries, de fractieleider van het CDA, die in dit blad duidelijk heeft gemaakt dat geen ander beleid dan dat van het CDA-VVD-kabinet kan deugen. Toch krijgen de kiezers straks te beoordelen of dit kabinet zijn doelen wel heeft weten te bereiken en of het op de goede weg is om de sociale en economische problemen van dit land op te lossen. Het werkloosheidscijfer zou in 1986 wel eens de doorslag kunnen geven over de vraag of de centrum-rechtse coalitie zal worden voortgezet. Blijft dat zo hoog als het Centraal Planbureau verwacht, namelijk niet veel minder dan het gemiddelde van dit jaar (750 à 780.000), dan is er minder reden om vertrouwen te blijven stellen in de tot dusver gevolgde beleidskoers.

In het programma van de PvdA valt op dat de kiezers niet wordt beloofd dat de bezuinigingen van de afgelopen periode ongedaan zullen worden gemaakt. Dat wordt in verband gebracht met de geringe economische groei, maar kan ook worden gezien als een zekere erkenning van de onontkoombaarheid van de uitgevoerde saneringsoperatie. Het voornaamste verwijt dat de socialisten CDA en VVD maken is dat zij het herstel nodeloos hebben vertraagd en door hun bezuinigingen „veel kostbaar weefsel van maatschappelijke samenhang hebben beschadigd” zoals het zo dichterbij in het programma wordt gezegd. De kritiek van de socialisten richt zich vooral op het onvermogen van het kabinet om de werkloosheid te verminderen. Het plaatst daartegenover en matig stimulerend beleid en verdergaande herverdeling van arbeid.

Al is het vertrekpunt van 2 procent economische groei niet overdreven optimistisch (ook het CDA gaat daarvan uit), op het punt van het werkgelegenheidsbeleid lijkt de PvdA zich toch aan wensdromen te buiten te gaan. In de eerste plaats wordt aangenomen dat de arbeidsduur in 1990 op 32 uur zal uitkomen en dat de helft van de daardoor vrijkomende arbeidstijd zal wor-

den herbezet. Het Centraal Planbureau raamt het herbezettingspercentage op niet meer dan ten hoogste dertig procent. Heel optimistisch is de PvdA over de mogelijkheid om door uitbreiding van de werkgelegenheid de gehele netto aanwas van de beroepsbevolking van 70.000 per jaar of 280.000 in vier jaar op te vangen. Ook denkt de partij de werkloosheid te kunnen terugbrengen door uitbreiding van deeltijdarbeid (netto 60.000), uitbreiding van de vut-regelingen (65.000), toeneming van het aantal arbeidscontractanten in het onderwijs (45.000), uitbreiding van terugploegprojecten en stageplaatsen voor jongeren (65.000). Deze cijfers berusten uitsluitend op rekenkundige exercities, zoals het programma ook aangeeft. De werkelijke invloed van de beleidsmaatregelen die de PvdA voorstelt zal worden bepaald door de feitelijke economische ontwikkeling en ook door de mate waarin werkgevers en werknemers er aan meewerken.

Van de ondernemers hebben de socialisten weinig te verwachten. VNO en NCW hebben al te kennen gegeven heel weinig heil te zien in de plannen van de PvdA. De directeur van het NCW, drs. J. Weitenberg, heeft gezegd de toekomst van het bedrijfsleven somber in te zien als de socialisten weer aan de macht komen. Het socialistische programma boezemt de ondernemers weinig vertrouwen in. Een groot deel ervan komt immers voor hun rekening door de beperking van de WIR-premies en de fiscale vermogens- en voorraadaftrek tot f. 5 à 5,5 mrd. in 1990. Het programma behelst ook een verschuiving in de financiering van de sociale zekerheid ten gunste van arbeidsintensieve en ten koste van kapitaalintensieve bedrijven. In het algemeen wil de partij de produktie in ons land arbeidsintensiever maken. Ze wil dat werkstelligen door de arbeid goedkoper te maken en subsidies op kapitaalinvesteringen te verminderen. Ze wil verder het BTW-tarief voor arbeidsintensieve sectoren, waaronder dienstverlening, verlagen.

Het is niet de bedoeling van dit stukje om het hele PvdA-programma uiteen te rafelen. De belangrijkste vraag die ik in dit bestek aan de orde wil stellen is of er mee te werken valt in een coalitie en of het voldoende aanknopingspunten biedt voor het overleg met de maatschappelijke organisaties. De koers die de PvdA uitzet wijkt niet zover af van bij voorbeeld het sociaal-economische programma van het CDA, dat samenwerking op voorhand uitgeslo-

ten moet worden geacht. Ten opzichte van de sociale partners stellen de socialisten een intensivering van het centraal overleg voor. Op basis van dat driepartijenoverleg wordt aan het parlement een indicatief „meerjarenprogramma” voorgelegd dat indicatief is voor de marktsector en normstellend voor de collectieve sector. De PvdA zegt wel dat de overheid niet alles moet willen regelen en zich terughoudend moet opstellen, maar dit meerjarenprogramma, dat aangeeft wat de hoofdlijnen zijn van het te volgen sociaal-economisch beleid, heeft een sterk centralistisch en richtinggevend karakter. Het dient ook een structuurschets te bevatten voor de industriepolitiek en richtlijnen voor de ontwikkeling van de collectieve sector. De overheid dient op basis van dit „toetsingskader” te streven naar het tot stand komen van een sociaal akkoord met werkgevers en werknemers. In dat akkoord worden afspraken gemaakt, ter coördinatie van het economisch herstelbeleid, de investeringen, het arbeidsvoorwaardenbeleid en tempo van de arbeidstijdverkorting.

In de afgelopen kabinetperiode heeft de uitvoering van het strakke regeerakkoord reëel overleg tussen overheid en sociale partners tot een paskwil gemaakt. Vooral de vakbeweging is daardoor in de hoek gedrongen. Haar alternatieven en tegenvoorstellen werden nauwelijks serieus genomen. Een soort eerherstel van het overleg is onder het kabinet dat na de verkiezingen zal aantreden – van welke kleur dat ook zal zijn – noodzakelijk willen we nog iets in stand houden van de maatschappelijke democratie, die zo nauw verweven is geraakt met de sociale structuur die we na de oorlog hebben opgebouwd. Sinds 1982, het jaar van het akkoord tussen werkgevers en werknemers in de Stichting van de Arbeid, heeft zich een sterke tendens naar decentralisatie geopenbaard die zowel door vakbeweging als ondernemersorganisaties wordt ondersteund. Gebleken was immers dat het traditioneel bepaalde centralisme in de Nederlandse arbeidsverhoudingen tot verstarring en een soort eeuwig schaak tussen de drie partijen had geleid.

Er zijn bepaalde omstandigheden waaronder terugkeer naar een sterker centralisme onontkoombaar is. Het programma van de Partij van de Arbeid draagt daartoe een aantal elementen aan. Wanneer bij voorbeeld de koppelingen tussen de loonontwikkeling in de marktsector en die in de collectieve sector en tussen lonen en uitkeringen volledig worden hersteld en alle inkomens weer gaan samenhangen is een straffe centrale leiding van de loonontwikkeling onmisbaar. In deze zin heeft de Partij van de Arbeid in haar ontwerp-verkiezingsprogramma niet veel anders te bieden dan de restauratie van een systeem dat tot blokkering van de besluitvorming en de ontsporing van de collectieve uitgaven heeft geleid.

A.F. van Zweeden